

Witold Budryk

Rektor w latach 1956–1958

Hieronim Sieński
Biblioteka Główna AGH

Witold Budryk urodził się 8 marca 1891 roku w Białymstoku, w rodzinie pracownika kolei. W 1908 roku zdał egzamin dojrzałości w Szkole Realnej w Białymstoku. W latach 1908–1914 studiował w Instytucie Górniczym w Petersburgu. Z powodu wybuchu pierwszej wojny światowej w 1914 roku zmuszony był przerwać studia i rozpocząć pracę jako praktykant w kopalniach węgla kamiennego. Pracował kolejno w trzech kopalniach Zagłębia Dąbrowskiego: „Milowice”, „Moritmer” i „Niwka”. Ze studiów, mimo trudnych warunków materialnych nie zrezygnował. Kontynuował je kolejno na kilku uczelniach, zmieniając miejsce zamieszkania w zależności od możliwości otrzymania pracy. W 1917 roku zapisał się na Wydział Inżynierii Dróg, Kolej i Mostów Szkoły Politechnicznej we Lwowie, pracując równocześnie w Centrali Odbudowy Galicji. Po zakończeniu działań wojennych, w latach 1919–1922 pracował w Ministerstwie Robót Publicznych przy budowie Portu Handlowego w Warszawie i jednocześnie kontynuował studia na Wydziale Inżynierii Lądowej Politechniki Warszawskiej. W 1920 roku odbył służbę wojskową w Zarządzie Budownictwa Wojskowego III Armii WP. W 1922 roku podjął pracę w Zarządzie Dróg Wodnych w Krakowie. Jednocześnie kontynuował studia na Wydziale Górniczym Akademii Górniczej, gdzie 2 czerwca 1924 roku uzyskał dyplom inżyniera górniczego. Po uzyskaniu dyplomu objął stanowisko kierownika robót górniczych w kopalni węgla kamiennego „Modrzejów” w Sosnowcu. Zetknięcie z trudnymi, praktycznymi warunkami eksploatacji złóż, skłoniło młodego inżyniera do poszukiwania rozwiązań na drodze naukowej, z wykorzystaniem nabytych w trakcie studiów wiadomości z zakresu górnictwa, hydromechaniki i termodynamiki. W pierwszej kolejności były to dwa zagadnienia: podszadzki płynnej oraz wpływu czynników termicznych na przewietrzanie kopalń i rozptyw powietrza w ich sieciach wentylacyjnych, a także na zaburzenia tych przepływów, które występują w czasie pożarów podziemnych. Opracowanie pierwszego z tych zagadnień pod tytułem „Ruch podszadzki płynnej w rurociągach zamulanych” zostało przedłożone jako rozprawa doktorska na Wydziale Górniczym Akademii Górniczej. W czerwcu 1928 roku otrzymał pierwszy

w Polsce doktorat z zakresu górnictwa. W tym też roku został zaangażowany na stanowisko adiunkta i wykładowcy w Katedrze Górnictwa I i Przeróbki Mechanicznej Wydziału Górniczego, a w kilka miesięcy później, po śmierci kierownika katedry prof. Henryka Czczozta, objął jej kierownictwo. Opracowanie kolejnego zagadnienia pod tytułem „Depresja cieplna”, dr inż. Witold Budryk przedłożył jako rozprawę habilitacyjną w 1929 roku, uzyskując w grudniu tegoż roku tytuł doktora habilitowanego. Obydwie prace posiadają duże znaczenie tak dla nauki, jak dla praktyki górniczej, a ich wyniki do dzisiaj mają podstawowe znaczenie dla badań naukowych podejmowanych przez innych badaczy w zakresie podszadzki płynnej oraz przewietrzania kopalń i zwalczania zagrożeń pożarowych. Uznanie dla wyników prac – doktorskiej i habilitacyjnej, wybitna inteligencja, nadzwyczajna spostrzegawczość i ogromna intuicja pozwoliły Witoldowi Budrykowi na szybką karierę naukową. W stosunkowo krótkim czasie zdobył światowy rozgłos i postawił naukę górnictwa i przeróbki mechanicznej w Polsce na najwyższym poziomie. Tak dynamiczny początek drogi naukowej – złożenie dwu poważnych rozpraw – doktorskiej i habilitacyjnej w przeciągu niespełna dwu lat – było wynikiem zainteresowania profesora aktualnymi zagadnieniami, z którymi borykała się praktyka górnicza oraz przemysłu w czasie studiów, praktyk i kilku lat pracy w przemyśle. Wyniki tych długoletnich spostrzeżeń, dociekań i doświadczeń – z chwilą podjęcia decyzji oddania się pracy naukowej – pozostało już tylko uporządkować i przelać na papier. Jego dalsza kariera naukowa rozwijała się w błyskawicznym tempie. Swoimi dalszymi badaniami naukowymi, poza kontynuacją prac nad zagadnieniami pożarów podziemnych i ich zwalczania, objął wiele innych zagadnień związanych z eksploatacją złóż, wyborem systemów odbudowy, zagrożeniem tąpnięciami, występowaniem fali ciśnienia, przemieszczeniami górotworu wywołanymi eksploatacją podziemną i jej wpływem na obiekty powierzchniowe, wzbogacaniem węgla i rud. Obok działalności naukowej profesor prowadził działalność dydaktyczną i organizacyjną. W 1930 roku został mianowany profesorem nadzwyczajnym.

fot. Archiwum AGH

Profesor Witold Budryk

W czerwcu 1928 roku otrzymał pierwszy w Polsce doktorat z zakresu górnictwa. W tym też roku został zaangażowany na stanowisko adiunkta i wykładowcy w Katedrze Górnictwa I i Przeróbki Mechanicznej Wydziału Górniczego

Tablica pamiątkowa na parterze pawilonu A-4

W 1937 roku Prezydent Rzeczypospolitej mianował go profesorem zwyczajnym. W latach 1936–1939 pełnił funkcję dziekana Wydziału Górniczego. W okresie okupacji profesor pozostał w Krakowie i 6 listopada 1939 roku został wraz z grupą profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego i Akademii Górniczej aresztowany i zesłany do obozu w Sachsenhausen, a następnie w Oranienburgu. W lutym 1940 roku został zwolniony i powrócił do Krakowa, gdzie w nowo utworzonej Państwowej Szkole Technicznej Górniczo-Hutniczo-Mierniczej prowadził wykłady z zakresu górnictwa i przeróbki mechanicznej. Pomimo ciężkich warunków materialnych nie zaniedbywał pracy naukowej, gromadził i opracowywał materiały dotyczące górnictwa. Już w pierwszych dniach po wyzwoleniu Krakowa, z niesłychaną energią, wziął udział w reaktywowaniu Wydziału Górniczego AG i równolegle włączył się w odbudowę zniszczonego przemysłu węglowego. W tym czasie pełnił kilka funkcji. W okresie 1945–1948 był dziekanem Wydziału Górniczego, kierownikiem zakładu Górnictwa

Pawilon A-4 noszący imię profesora Witolda Budryka

I i Przeróbki Mechanicznej (od 1952 roku Katedry Aerologii i Hydromechaniki Górniczej), doradcą naukowym w Centralnym Zarządzie Przemysłu Węglowego oraz członkiem Rady Naukowej Instytutu Naukowo-Badawczego Przemysłu Węglowego i przewodniczącym komitetów naukowych Zakładu Górnictwa i Zakładu Przeróbki Mechanicznej tegoż instytutu. W roku akademickim 1947/1948 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Geologiczno-Mierniczego. W 1953 roku obchodził 25-lecie pracy. Uroczystości jubileuszowe odbyły się w AGH, a wzięło w nich udział grono przedstawicieli nauki oraz górnictwa polskiego i światowego. W 1956 roku prof. Z. Kowalczyk – Rektor AGH oceniając pracowników, zaopiniował go następującymi słowami: „Jest wybitnym naukowcem, zdyscyplinowanym, o dużych wartościach moralnych. Dużo pracuje w dziedzinie górnictwa i przeróbki mechanicznej. W swoim dorobku naukowym posiada przeszło 70 prac naukowych z zakresu górnictwa. Posiada kilka odznaczeń i nagrodę I stopnia. Jako wykładowca jest bardzo wartościowym”.

W 1956 roku został wybrany rektorem Akademii Górniczo-Hutniczej i funkcję tę sprawował do końca życia. Z dużym wkładem energii i osobistej inicjatywy kontynuował prace związane z rozwojem akademii, specjalny nacisk kładąc na dostosowanie jej struktury kształcenia do potrzeb przemysłu górniczego. Mimo wielu zajęć związanych z pełnieniem obowiązków rektora prowadził intensywnie swoje prace naukowe oraz kierował pracami innych. Wiosną 1958 roku pojawiły się pierwsze objawy, wyniszczającej stopniowo jego organizm, choroby. W listopadzie 1958 roku prof. Budryk obchodził 30-lecie pracy naukowej. Z tej też okazji Rada Państwa w uznaniu zasług dla nauki polskiej nadała mu najwyższe odznaczenie państwowe Order Sztandaru Pracy I klasy oraz odznaczenia górnicze – tytuł Zastuszonego Górnika Polski Ludowej, a Miejska Rada Narodowa w Krakowie – Złotą Odznakę Honorową Miasta Krakowa. Ponadto profesor w ciągu swojego życia – w uznaniu zasług – uhonorowany został licznymi medalami i odznaczeniami: Medalem Brązowym „Za długoletnią służbę”, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Zwycięstwa i Wolności, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem 10-lecia Polski Ludowej, Złotą Odznaką Honorową Naczelnej Organizacji Technicznej. Otrzymał także nagrody naukowe: Nagrodę Naukową Miasta Krakowa, indywidualną Nagrodę Państwową I stopnia za osiągnięcia naukowe w dziedzinie przewietrzania kopalń i podszadzki płynnej, zespołową Nagrodę Państwową II stopnia za prace naukowe w dziedzinie eksploatacji górniczej pod zabudowanymi terenami. Profesor W. Budryk był wybitnym, uznanym w kraju i na świecie uczonym. Jego działalność naukowa obejmuje zagadnienia ze wszystkich dziedzin gór-

nictwa i przeróbki mechanicznej. Wiedzę teoretyczną łączył z szeroką praktyką zawodową. W swoich pracach poruszał i rozwijał najtrudniejsze i najbardziej palące problemy techniki górniczej. Udoskonalił, wyjaśnił i rozwiązał wiele skomplikowanych zagadnień wyłaniających się podczas praktykowanej w Polskim Zagłębiu Węglowym eksploatacji z tak zwaną „podsadzką płynną”. Wyniki tych prac mają doniosłe znaczenie przy projektowaniu urządzeń podsadzkowych i określaniu ich ruchu. Najważniejszą dla górnictwa polskiego i światowego dziedziną naukowo-badawczą, szczegółowo opracowaną przez profesora była problematyka ruchu powietrza w kopalniach i walki z podziemnymi pożarami. Stworzył nową teorię ruchu powietrza w kopalni opartą na różniczkowym równaniu ruchu płynów oraz I i II zasadzie termodynamiki. W teorii tej po raz pierwszy uwzględniono wpływ temperatury na ruch powietrza. Nowa teoria pozwoliła nie tylko wyznaczyć depresję naturalną kopalń, ale też głównie posłużyła jako podstawa do ustalenia naukowych zasad prowadzenia akcji przeciwpożarowych w kopalniach. Profesor Budryk zajmował się również zjawiskami zachodzącymi podczas eksploatacji złóż (występowania ciśnienia, tąpnięć, wyboru i wpływu systemu eksploatacji na zmiany powierzchniowe itp.). Oprócz zagadnień górniczych zajmował się naukowymi problemami przeróbki mechanicznej. Jego prace dotyczące prób węgla były wówczas w Polsce pionierskimi. Opracowana przez niego teoria umożliwiła zaprojektowanie, a następnie ustalenie pierwszych – mających naukowe podstawy – polskich norm regulujących pobieranie prób na zawartość popiołu, przygotowanie próbki analitycznej oraz próby węgla dla określenia składu ziarnowego. Pracował też nad problematyką wzbogacania węgla i rud. Łączył wyjątkowe walory naukowe z wielkimi zdolnościami organizatorskimi i dydaktycznymi. Tworzył i zakładał placówki naukowo-badawcze w AGH i PAN. Unowocześniał i reorganizował dydaktykę. Nigdy nie skąpił czasu i swojej inicjatywy na kierowanie pracami innych. Miał rzadki dar dobierania sobie odpowiednich ludzi i kierowania ich zainteresowań na badania bardziej im odpowiadające. Stworzył oryginalną polską szkołę inżynierów górniczych zwaną „Szkołą Budryka”. Podstawę szkoły stanowiły zasady mówiące o tym, że działalność naukowa ma charakter zespołowy, a jej efekty powinny służyć rozwojowi przemysłu. W latach 1928–1958 doktoryzowało się u niego 10 osób, habilitowało 9. Spośród jego uczniów 11 zostało profesorami wyższych uczelni, 5 docentami, a wielu zajmowało odpowiedzialne stanowiska w przemyśle górniczym, instytucjach naukowych i biurach projektów. Do najbardziej znanych jego wychowanków należą: prof. Antoni Sałustowicz, prof. Jerzy Litwiniszyn, prof. Stanisław Knothe i dr Henryk Bystroń.

Opublikował ponad sto prac ogłoszonych drukiem w języku polskim, francuskim i niemieckim – było to 83 prac naukowych, 17 podręczników i 14 skryptów. Wyniki swoich badań wprowadzał z powodzeniem do praktyki górniczej poprzez ekspertyzy, których wykonał ponad 200. Dotyczyły one zagadnień, od których rozwiązania w dużym stopniu zależało tempo postępu robót górniczych w wielu kopalniach. Szczególne znaczenie miały ekspertyzy dotyczące występowania podziemnych pożarów, wentylacji kopalń oraz tąpnięć, gdyż ich wyniki warunkowały bezpieczeństwo pracujących pod ziemią ludzi. Najważniejsze z jego prac to: *Ruch podsadzki płynnej w rurociągach zamulaniowych* – 1929 rok, *Ruch gazów w szczelinach a pożary podziemne* – 1931, *Odbudowa górnicza* – 1948, *Wentylacja kopalń* – 1951 oraz *Górnictwo* – 1932, pozycja ta do 1952 roku była siedmiokrotnie wydawana.

Równie aktywnie zaznaczył swoją obecność w organizacjach i stowarzyszeniach zawodowych. W 1950 roku działał w Komisji Technicznej Polskiej Akademii Umiejętności i jako przewodniczący Podsekcji Górnictwa brał udział we wszystkich pracach przygotowawczych do I Kongresu Nauki Polskiej. W 1952 roku został mianowany członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk i objął przewodnictwo Komitetu Górniczego PAN. W tym samym roku założył i zorganizował na terenie Krakowa Zakład Mechaniki Górniczej PAN, w którym rozwijał ożywioną działalność, prowadząc i kierując wieloma pracami teoretyczno-eksperymentalnymi z zakresu górnictwa. W 1956 roku został członkiem Państwowej Rady Górnictwa i Państwowej Rady Ekonomicznej, aktywnie uczestnicząc w ich pracach. W 1958 roku na Międzynarodowy Kongres Górniczy w Berlinie przygotował referat „Les coups de charge en rapport avec les recherches sur les tremblements de terre en Haute-Silesie”. Profesor Witold Budryk zmarł 18 listopada 1958 roku i został pochowany w Krakowie na cmentarzu Rakowickim. Kwatera LXVII, Aleja Zasłużonych, rząd ptn. 2, miejsce 4. Ogromny kondukt pogrzebowy przeszedł 22 listopada ulicami Krakowa od gmachu głównego AGH do bram

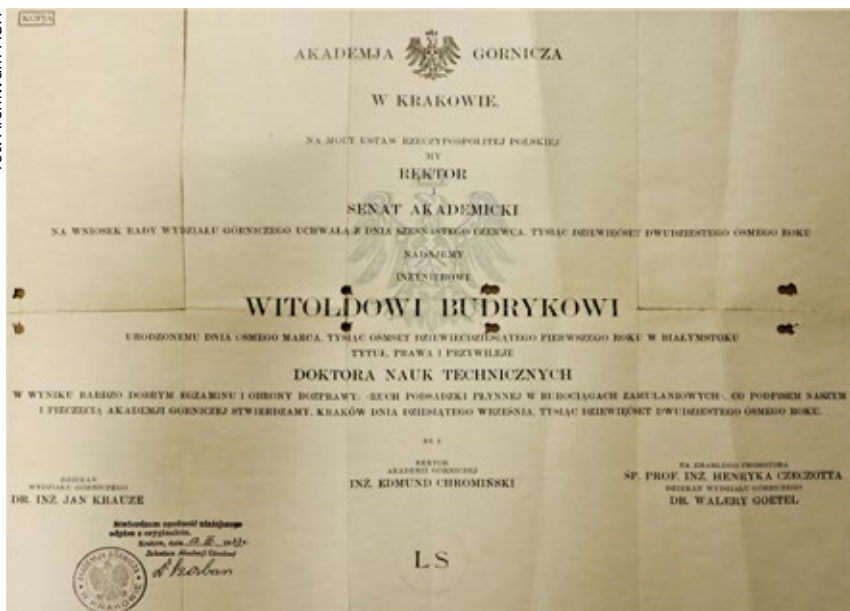
fot. arch. AGH

Portret rektorski profesora Witolda Budryka namalowany przez Alfreda Terleckiego

Karykatura rektora Witolda Budryka zaczerpnięta z publikacji Akademia w karykaturze (oprac. red. Waław Różański, Ferdynand Szwagrzyk; karykatury z roku 1969 oprac. A. Wasilewski). Kraków 1969

PROF. DR INŻ. WITOLD BUDRYK

Dyplom doktora nauk technicznych z 1928 roku

cmentarza, a Górnictwo Polskie złożyło mu hołd podczas uroczystości pogrzebowych. Pamięć profesora uczcili wychowankowie ufundowaniem tablicy pamiątkowej, autorstwa Tadeusza Stul-

Źródła do biogramu:

- Akta osobowe (AGH) – Witold Budryk, [foto]
- *75-lecie pierwszego doktoratu w AGH – Witold Budryk*. Red. S. Knothe. Kraków 2003, s. 187, [foto] (Biblioteka Szkoły Eksploatacji Podziemnej. Seria z Lampką Górnica nr 18) Konieczna E.: Postaci AGH we wspomnieniach i anegdotach. Kraków 2008, s. 25–28, [foto]
- Kowalczyk Z.: Działalność naukowa Profesora Akademii Górniczo-Hutniczej dr inż. Witolda Budryka. Zeszyty Naukowe AGH ; nr 2. [Seria] Górnictwo 1954, z. 2, s. 5–9, [foto po s. 2]
- *Kto jest kim w ceramice : 50 lat Wydziału Inżynierii Materiałowej i Ceramiki : 1949–1999*. [AGH]. Kraków 1999, s. 9, [foto]
- Lesicki W.: Jubileusz wybitnego uczonego. Nasze Sprawy 1953, nr 5, s. 1, [foto]
- Litwiniszyn J.: Witold Budryk : sylwetki naukowe członków PAN. Nauka Polska 1958, nr 3, s. 13–134, [foto]
- Non omnis moriar... : groby profesorów AGH Cmentarz Rakowicki. [Z. 1]. Oprac. H. Sierński. Kraków 2018, s. 15–16, [foto]
- Paczyńska I.: *Aktion gegen Universitäts-Professoren : (Kraków, 6 listopada 1939 roku) i okupacyjne losy aresztowanych*. Kraków 2019, s. 206–848, [foto]
- Sałustowicz A.: Życie i działalność naukowa profesora doktora inżyniera Witolda Budryka. Zeszyty Naukowe AGH ; nr 25. [Seria] Górnictwo 1959, z. 6, s. 5–20, [foto po s. 2]
- Sieński H.: Profesor Witold Budryk : tablice – pamięć wiecznie żywa – część 32. Biuletyn AGH 2016, nr 98, s. 21–23, [foto]
- Słownik biograficzny techników polskich. Z. 13. Red. Z. Skoczyński. Warszawa 2002, s. 36–39
- Słownik polskich pionierów techniki. Pod red. B. Orłowskiego. Katowice 1986, s. 34
- Wielka Księga 85-lecia Akademii Górniczo-Hutniczej. [Oprac.] zespół aut. K. Pikoń (red. naczelny), A. Sokotowska (dyrektor projektu), K. Pikoń. Gliwice 2004, s. 43, [foto]
- *Wyrok na Uniwersytet Jagielloński 6 listopada 1939*. Pod red. L. Hajdukiewiczza. Kraków 1989, s. 274–275, [foto]
- *Z dziejów Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie w latach 1919–1967*. Oprac. J. Sulima-Samujtko oraz zespół aut. Kraków 1970, s. 620 (Wydawnictwa Jubileuszowe 1919–1969)
- Żabicki W.: Uroczystość jubileuszowa 25-lecia pracy prof. dr inż. Witolda Budryka w Akademii Górniczo-Hutniczej. Zeszyty Naukowe AGH ; nr 3. [Seria] Górnictwo 1954, z. 2, s. 195–198
- *Życiorysy profesorów i asystentów Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (1919–1964)*. Red. M. Odlanicki-Poczebott. Kraków 1965, s. 31–36, [foto] (Zeszyty Naukowe / Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie ; nr 41, z. spec. 4)

gińskiego, artysty rzeźbiarza, wykładowcy Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Na granitowej prostokątnej tablicy umieszczono odlew jego głowy i napis:

*** 24 II 1891 + 18 XI 1958**
PROF. DR INŻ. WITOLD BUDRYK
CZŁONEK ZWYCZAJNY PAN, REKTOR AGH
WIELOKROTNY DZIEKAN WYDZIAŁU
GÓRNICZEGO
CZŁOWIEK WIELKIEGO UMYSŁU I SERCA,
PRZYJACIEL MŁODZIEŻY
NAUCZYCIEL WIELU POKOLEŃ GÓRNIKÓW
JEGO PAMIĘCI – UCZNIOWIE

Pierwotnie mieściła się ona na pierwszym piętrze pawilonu A-1. W 1963 roku Wydział Górniczy otrzymał nowy pawilon A-4 i wtedy też została przeniesiona i zamontowana na parterze, a sam pawilon oficjalnie otrzymał „Imię profesora Witolda Budryka”, o czym informuje stosowna tablica. Bezpośrednio po śmierci profesora Stowarzyszenie Wychowanków AGH postanowiło uczcić jego pamięć. W latach 1960–1965 fundowało stypendium naukowe im. Profesora W. Budryka. Jego zaczątkiem była kwota zebrana wśród wychowanków AGH w 1958 roku dla uczczenia jubileuszu 30-lecia pracy prof. W. Budryka. W 1965 roku z powodu poważnego wyczerpania funduszu stypendialnego i braku dalszych wpłat na ten cel, wprowadzono zmiany. Przekształcono stypendium w nagrodę im. prof. W. Budryka. Nagroda naukowa przewidziana była dla wychowanków AGH, którzy nie osiągnęli jeszcze 40 lat życia, za prace z zakresu górnictwa, a w szczególności za prace o tematyce związanej z działalnością prof. Budryka, opublikowane w ciągu 2 lat przed ogłoszeniem konkursu. Nagroda miała charakter konkursowy. Wyniki pierwszego konkurs ogłoszono w Święto Górnika w AGH – 9 grudnia 1967 roku. Kolejne edycje konkursu rozstrzygnięto w 1969 i 1971 roku. Jednakże już w 1970 roku wobec wyczerpania środków finansowych podjęto decyzję o zaprzestaniu przyznawania nagrody. Z satysfakcją należy odnotować, że na terenie miasteczka studenckiego jedna z ulic nosi imię Witolda Budryka. Jeszcze w jeden bardzo piękny sposób AGH uczciła jego pamięć. W 2003 roku, w 75-lecie jego doktoratu, wydany został album *75-lecie pierwszego doktoratu w AGH. Witold Budryk*, który zawiera pełną dokumentację przewodu doktorskiego oraz prezentuje sylwetkę profesora Witolda Budryka. Dopelniając listę uhonorowań profesora należy dodać, że imię W. Budryka noszą następujące obiekty: na Górnym Śląsku, na granicy Siemianowic Śląskich i Chorzowa osiedle Falkandy, w Siemianowicach Śląskich Szkoła Podstawowej nr 4 i w Gliwicach Szkoła Podstawowej nr 28, kopalnia w Ornontowicach, w Bełchatowie główna ulica osiedla Binków oraz jedna z komór w kopalni soli w Wieliczce, udostępniana do zwiedzania w ramach trasy turystycznej. W 1958 roku Alfred Terlecki namalował jego portret rektorski, który został zawieszony w auli głównej AGH.